

ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

VAK: ALGEMENE VAKKEN • DUUR: 2 LESUREN

DOELSTELLING(EN)

Eindtermen

Functionele taalvaardigheid: de leerlingen kunnen:

1 uit mondelinge en schriftelijke informatie de essentie halen.

Functionele informatieverwerving en -verwerking:

12 informatie uit uiteenlopend tekstmateriaal begrijpen en gebruiken.

13 spontaan gebruik maken van voor hen relevante informatie- en communicatietechnologie(ICT)

Organisatiebekwaamheid::

16 kunnen bij groepsopdrachten:

- Overleggen en actief deelnemen
- In teamverband instructies uitvoeren
- Reflecteren en bijsturen

Algemene doelen en de link met de vakoverschrijdende eindtermen vind je in de handleiding bij dit lespakket.

WERKWIJZE

De leerlingen maken eerst per twee een mindmap, daarna leg je alle input samen en maak je klassikaal een mindmap aan het bord in woord en beeld (tekeningen). Wat weten de leerlingen al over zwerfvuil, maar vooral, wat weten ze nog niet? Selecteer enkele onderzoeksvragen en verdeel de klas in groepjes met een fotopuzzelspel. De leerlingen verdelen de taken binnen hun groepje en gaan op zoek naar antwoorden. Ze gebruiken verschillende bronnen en noteren deze. Daarna verwerken ze de gevonden informatie in een presentatie: PowerPoint, quiz, toneelstuk of krantenartikel en brengen ze dit op een creatieve manier voor de klas. Het publiek stemt voor de beste presentatie en controleert of alle vragen (correct) beantwoord werden. Tot slot keer je nog eens terug naar de mindmap. Je verdeelt de klas in 3 groepen en geeft elke groep een bril. Geen roze bril, maar wel een sociale bril, een economische bril en een ecologische bril. Elk groepje bekijkt de zwerfvuilproblematiek vanuit de eigen bril. Zo kom je samen tot de conclusie dat een complex probleem een geïntegreerde aanpak vraagt.

MATERIAAL/MEDIA

papier, schrijfgereif/potloden, computer(s) met internettoegang en programma om presentatie te maken, beamer, projectiescherm of witte muur, mindmap, foto's groepsverdeling (bijlage 3), kaartjes rolverdeling (bijlage 4), rollenfiche (bijlage 5), kaartjes presentatiekeuze (bijlage 6), brillen (bijlage 7)

LEGENDE

Extra informatie of mogelijke antwoorden van leerlingen staan cursief gedrukt.

ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

Lesbegin	
Doel: Leerlingen brengen hun voorkennis m.b.t. zwerfvuil in kaart. Leerlingen formuleren onderzoeksvragen.	Materiaal: papier, schrijfgerei/potloden
Werkvorm en/of organisatie: Mindmap in woord en beeld	Tijd: 10 minuten

Laat de leerlingen per twee een mindmap¹ maken. Zo ontdek je wat ze al over het onderwerp weten en waarover ze nog vragen hebben.

Maak vervolgens klassikaal één grote mindmap aan het bord. Je kan woorden gebruiken, maar de leerlingen kunnen bijvoorbeeld ook iets tekenen om de mindmap aan te vullen. Ga samen op zoek naar verbindingen tussen de verschillende takken en maak deze zichtbaar door een lijn te trekken tussen twee woorden of tekeningen. Hoe meer verbindingen, hoe beter eigenlijk. Dit toont immers aan dat zwerfvuil een complexe problematiek is. Een voorbeeld van een mindmap in woord en beeld rond het thema 'consumptie', vind je in bijlage 1.

Tip: Neem een foto van de mindmap of maak deze op een groot papier (bv. achterkant van een oude poster).

Zo kan je de mindmap later nog gebruiken.

Daarna bekijk je wat er nog niet aan bod komt in de mindmap of over welke zwerfvuilaspecten de leerlingen meer willen weten. Selecteer enkele vragen op basis van wat jij relevant vindt en/of wat de leerlingen graag te weten willen komen. Schrijf deze vragen op het bord of laat ze noteren door de leerlingen.

Laat de mindmap staan op het bord.

Enkele richtvragen om de leerlingen te inspireren (afhankelijk van de reeds gemaakte mindmap aan bord):

- Rond welke vijf pijlers wordt er gewerkt bij het zwerfvuilbeleid?
- Hoeveel tijd heeft de natuur nodig om zwerfvuil af te breken?
- Hoe kun je afval (en zo ook zwerfvuil) verminderen?
- Staan er straffen op het achterlaten van zwerfvuil?
- Welke acties heeft IVM de laatste jaren gehouden om zwerfvuil in te zamelen? Wie deed hieraan mee?

Mogelijke antwoorden op deze vragen vind je in bijlage 2.

Tip: IVM (Intergemeentelijke opdrachthoudende vereniging voor huisvuilverwerking Meetjesland – 19 gemeenten) werd hier gebruikt als voorbeeld. Ga op zoek naar acties van de intercommunale waartoe de gemeente/stad waarin de school ligt, behoort. Contacteer de milieuambtenaar voor meer informatie en/of concrete cijfers.

¹ Een mindmap is een soort diagram. Centraal staat een gekozen thema, hier zwerfvuil. De structuur eromheen is een soort boomstructuur. Rond het centrale thema zijn er hoofdvertakkingen (dikke takken van een boom). Deze hoofdtak wordt nog eens vertakt in kleinere zijtakken. Bijvoorbeeld hoofdtak= soorten zwerfvuil, kleine takjes= sigarettenpeuken, blikjes, flesjes, kauwgom,...

ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

Lesfase 1: Op zoek naar antwoorden	
Doel: Leerlingen zoeken zelfstandig informatie op via zelfgekozen bronnen. Leerlingen formuleren een antwoord op de gestelde vraag.	Materiaal: computer(s), mindmap, foto's groepsverdeling (bijlage 3), kaartjes rolverdeling (bijlage 4), rollenfiche (bijlage 5)
Werkvorm en/of organisatie: Groepswerk met taakverdeling	Tijd: 20 minuten

Verdeel de klas in groepjes van 3 à 4 leerlingen aan de hand van zwerfvuipuzzels.

Bijvoorbeeld: De klas telt 12 leerlingen en je wilt groepjes van 3 maken. Selecteer 4 foto's uit bijlage 3 en knip ze elk in 3 stukken zodat je in totaal 12 stukken hebt. Geef elke leerling een puzzelstuk en laat ze op zoek gaan naar medeleerlingen die hun foto kunnen vervolledigen. Elke foto stelt dan een groepje voor.

Bekijk welke werkwijze het meest toepasselijk is op basis van de aard en het aantal van de geformuleerde vragen:

- Elk groepje zoekt een antwoord op alle vragen. Bij de presentaties kan je vergelijken of ze dezelfde antwoorden vonden. Wie weet gebruikte een groepje een minder betrouwbare bron of vullen de antwoorden elkaar juist mooi aan.
- Elk groepje onderzoekt andere vragen. Zo kan je meer vragen beantwoorden.

Zorg in elk groepje voor een duidelijk taakverdeling. Per groep zijn er 4 rollen: tijdsbewaker, materiaalmeester, verslaggever en gespreksleider. Laat de leerlingen eventueel een kaartje uit bijlage 4 trekken om de rolverdeling vlot te laten verlopen. Je kan de fiche met uitleg over elke rol (bijlage 5) overlopen en ter beschikking van de leerlingen stellen. Zo weten ze precies wat er van hen verwacht wordt. Geef ook mee hoeveel tijd de leerlingen krijgen om de gevraagde informatie op te zoeken.

Laat de leerlingen hun bronnen zelf kiezen, maar zorg ervoor dat ze gebruikte bronnen correct noteren. Denk hierbij niet alleen aan de locatie en aard van de bron, maar ook aan de datum. Geef hen bijvoorbeeld als opdracht om minimum 3 verschillende websites te raadplegen. Indien de leerlingen tijdens de les geen toegang hebben tot een computer, kunnen ze dit tijdens de middag of tijdens de pauze opzoeken.

Lesfase 2: Creatieve verwerking van de gevonden informatie	
Doel: Leerlingen verwerken de gevonden informatie in een creatieve presentatie.	Materiaal: computer(s) met programma om presentatie temaken,internet,kaartjespresentatiekeuze (bijlage6)
Werkvorm en/of organisatie: Groepswerk	Tijd: 20 minuten

Wanneer de tijd voor de eerste opdracht (opzoeken van informatie) verstreken is, vraag je aan de leerlingen om de antwoorden te verwerken in een creatieve presentatie: een PowerPointpresentatie, een quiz, een toneeltje of een artikel voor de (school)krant of een blog. De antwoorden op elke vraag moeten duidelijk naar voor komen in deze presentatie. Je kan de voorbeelden geven en hen zelf laten kiezen of de kaartjes in bijlage 6 gebruiken. De winnaar van de opdracht met de fotopuzzel mag bijvoorbeeld eerst kiezen of een kaartje trekken. De groepjes houden bij deze opdracht

ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

ook rekening met de afgesproken taakverdeling. Geef aan hoeveel tijd de leerlingen krijgen om de presentatie voor te bereiden.

Tip: Stel duidelijke criteria op voor elke presentatie in functie van de beschikbare tijd en het aantal geformuleerde onderzoeksvragen. Zo weten de leerlingen wat er van hen verwacht wordt.

Lesfase 3: Presentatie van het groepswork	
Doel: Leerlingen durven spreken voor de klas. Leerlingen geven toelichting bij de vraag die ze opgezocht hebben.	Materiaal: presentatie, computer, beamer, projectiescherm of witte muur
Werkvorm en/of organisatie: Presentatie (toneel, quiz, PowerPointpresentatie, artikel) - klassikale bespreking	Tijd: 30 minuten

De leerlingen presenteren hun antwoorden voor de klas. Geef de overige leerlingen de opdracht te kijken of de vragen en vooral de antwoorden duidelijk aan bod komen in de presentatie. Bekijk zelf ook of de presentatie aan de vooropgestelde criteria voldoet. Eventueel kan er gestemd worden voor de leukste voorstelling van de gevonden informatie. Vergelijk achteraf samen de antwoorden en bronnen indien ieder groepje dezelfde vragen had.

Lesafsluiting: Zet eens eens een andere bril op je snoet	
Doel: Leerlingen bekijken zwerfvuil vanuit verschillende invalshoeken.	Materiaal: brillen (bijlage 7)
Werkvorm en/of organisatie: Klassikale bespreking/discussie	Tijd: 20 minuten

Ga terug naar de mindmap die je in het begin van de les maakte met de leerlingen.

Vertel dat je zwerfvuil kan bekijken met 3 verschillende brillen: de sociale bril (mens), de ecologische bril (milieu) en de economische bril (financieel, welvaart). Verdeel de klas in 3 groepen en geef aan elke groep een bril. Vraag de leerlingen om de mindmap te bekijken met hun bril als focus of insteek. Welke woorden/tekeningen passen, met andere woorden, bij hun bril en waarom?

Enkele voorbeelden ter inspiratie vind je in het document met achtergrondinformatie.

Deze indeling is zeker niet altijd eenduidig. Bepaalde aspecten kan je immers met meer dan één bril bekijken. Bespreek dit kort en vraag aan de leerlingen welk aspect zij het belangrijkste vinden en waarom?

Zou je ervoor kunnen zorgen dat zwerfvuil voorgoed verleden tijd is als je enkel door één bepaalde bril kijkt? Laat de leerlingen in discussie treden met elkaar.

Besluit samen dat je het zwerfvuilprobleem alleen maar kan oplossen als je ook eens een andere bril opzet. Een geïntegreerde oplossing dus, waarin men aandacht heeft voor alle aspecten (sociaal, ecologisch en economisch). Vraag eventueel aan de leerlingen of ze na deze les met een andere bril naar zwerfvuil kijken.

ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

Tip: Als je nog tijd over hebt, bekijk dan eens de pijlers van het huidige zwerfvuilbeleid in Vlaanderen (bijlage 2 of <http://indevuilbak.be/campagne/goed-nieuws>) en ga op zoek naar de drie verschillende insteken.

BIJLAGE 1

VOORBEELD VAN EEN MINDMAP (in woord en beeld) • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

BIJLAGE 2

ANTWOORDEN MOGELIJKE VRAGEN (ter inspiratie) • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

1. ROND WELKE VIJF PIJLERS WORDT ER GEWERKT BIJ HET ZWERFVUILBELEID?

- **Sensibilisatie en communicatie:** het uitsturen van boodschappen die tot een mentaliteitswijziging en gedragsverandering moeten leiden en die duidelijk maken dat zwerfvuilgedrag maatschappelijk onaanvaardbaar is. Voorbeelden: affiches, artikels in gemeentelijk infoblad, sensibilisatieborden op opgeruimde locaties,...
- **Infrastructuur:** de inrichting van de publieke ruimte, de plaatsing van recipiënten, de organisatie van de veeginspanningen, de planning en monitoring van de verschillende activiteiten die moeten bijdragen tot een propere leefomgeving, het gebruik van de netheidsbarometer, ...
- **Handhaving:** dit omvat zowel politionele acties en het optreden van de GAS-ambtenaren als het toezicht door andere ambtenaren die al dan niet direct betrokken zijn bij het beheer van de openbare ruimte. De inspanningen rond handhaving moeten samenlopen met informatie en sensibilisatie. De handhaving heeft niet enkel tot doel de werkelijke of veronderstelde pakkans voor overtreders te verhogen. Zij dient ook bij te dragen aan het beeld van de inzet en het belang voor het lokale bestuur van propere straten en pleinen.
- **Omgeving:** anders dan bij de pijler infrastructuur gaat het hier niet over elementen zoals vuilnisbakken, veegplannen of dergelijke meer, maar wel over de materiële omgeving die zwerfvuilgedrag kan uitlokken of begunstigen: leegstand, verloedering, anonimiteit, allerlei vormen van schade en verwaarlozing, ... De gekozen locaties, in het bijzonder de zogenaamde iconplaatsen, zijn hier bepalend voor de aanpak, die vertrekt vanuit een gedegen analyse.
- **Participatie:** aanspreken van buurtbewoners, vrijwilligers, verenigingen, of andere groepen georganiseerde burgers op hun verantwoordelijkheid en initiatieven ontwikkelen die de betrokkenheid bij de publieke ruimte verhogen en aansporen tot een actieve medewerking aan het realiseren en behouden van de netheid ervan. Het moet het eigenaarschap van bewoners, handelaars en overheden op een bepaald deel van de openbare ruimte benadrukken of herbevestigen en zo duidelijk maken, zeker naar passanten toe, dat die 'van iemand' is. Bijvoorbeeld: buurtacties organiseren, ambassadeurs creëren, gepersonaliseerde affiches, sociale controle door eigen personeel...

2. HOEVEEL TIJD HEEFT DE NATUUR NODIG OM ZWERFVUIL AF TE BREKEN?

- klokhuis van een appel: 14 dagen
- bananen- of sinaasappelschil: 1 tot 3 jaar, afhankelijk van het weer
- deksel van een frisdrankblikje: meerdere tientallen jaren
- rest van een frisdrankblikje: 50 jaar
- kartonnen drinkbeker: minstens een half jaar
- petfles: 5 jaar in de zon, 10 jaar in de schaduw*
- piepschuim (bv. koffiebekertje): het vergaat zeer traag en berokkent de natuur zeer lang schade*
- sigarettenpeuk: 2 jaar
- krant: meerdere dagen tot een half jaar
- kauwgom: ongeveer 25 jaar

* Plastic valt na tientallen of honderden jaren (afhankelijk van de soort plastic, de vorm en de omstandigheden) uiteen in zeer kleine deeltjes, maar vergaat nooit helemaal.

BIJLAGE 2

ANTWOORDEN MOGELIJKE VRAGEN (ter inspiratie) • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

3. HOE KAN JE AFVAL (EN ZO OOK ZWERFVUIL) VERMINDEREN?

- Winkel "afvalarm": bijvoorbeeld glazen flessen i.p.v. plastic flessen, navulbare verpakkingen, oplaadbare batterijen, herbruikbare boodschappentas enz.

Afvalrijk boodschappenlijstje	Afvalarm boodschappenlijstje
 <ul style="list-style-type: none"> - wasverzachter - 10 x 20 cl appelsap - een plastic fles cola - afzonderlijk verpakte koekjes - boter in vlootje - 4 x 125 gr yoghurt - 1 kg voorverpakte tomaten - 1 kg voorverpakte appels - 250 ml vloeibare zeep - 4 x 250 gr suikerklontjes - 24 blikjes bier - in plastic tasjes <p>gewicht lege verpakking: 1.688 gr. gewicht restafval: 313 gr. kostprijs: € 37,37</p>	 <ul style="list-style-type: none"> - geconcentreerde wasverzachter - 2 l appelsap - glazen fles cola met statiegeld - een doos koekjes - boter in een wikkel - 500 gr yoghurt - 1 kg losse tomaten - 1 kg losse appels - 2 stukken zeep van 125 gr. elk - 1 kg suikerklontjes - 1 bak bier (statiegeld) - in een herbruikbare boodschappentas <p>gewicht lege verpakking: 696 gr. gewicht restafval: 33 gr. kostprijs: € 27,49</p>

BIJLAGE 2

ANTWOORDEN MOGELIJKE VRAGEN (ter inspiratie) • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

- Heel wat producten zijn te koop in verpakkingen die je opnieuw kan vullen of hergebruiken. Kies bij de volgende aankoop voor een navulpak.
- Verse groenten en fruit zijn dikwijls verpakt. Je kan zelf groenten en fruit kiezen bij de zelfbedieningsafdeling, ze gewoon in één zak bergen en alle etiketten op deze ene zak kleven.
- Koop drank in flessen met statiegeld. Verwar dit echter niet met wegwerp glazen flessen: die zijn geen milieuvriendelijk alternatief voor PMD-verpakkingen. Vind je geen herbruikbare verpakkingen voor een product? Kies dan voor recycleerbare verpakkingen en sorteer ze achteraf correct.
- Om het wegwerp plastic zakje te vermijden, zijn er verschillende mogelijkheden: bv. een katoenen draagtas, een traditionele boodschappentas, plastic plooi-kratten, een kartonnen doos.
- Let bij producten met een beperkte houdbaarheid steeds op de datum. Zo vermijd je dat je zaken moet weggooien.
- Spaarlampen gaan tot acht keer langer mee dan een gewone lamp.
- Koop herlaadbare batterijen.
- Beperk producten die klein gevaarlijk afval (KGA) opleveren: (resten van) waspoeders, boenwas, glansmiddelen, zeep, WC-reinigers, spiritus, white spirit, petroleum, benzine, lippenstift, nagellak, nagellakverwijderaar, parfums, onkruidverdelgers, rattenvergift, fondue olie, frituurolie, smeerolie, beits, houtbeschermingsmiddelen, lijm, lak, kwastreiniger, terpentijn, verf, verfafbijter, vernis, ether, batterijen, auto-accu's, inkt, fotografische producten,... Hou je altijd strikt aan de voorschriften en aan de voorgeschreven dosissen.
- Neem boterhammen mee in een boterhammendoos in plaats van in aluminiumfolie. Voor je drank kan je een herbruikbare drinkbus of thermos gebruiken.

4. STAAN ER STRAFFEN OP HET ACHTERLATEN VAN ZWERFVUIL?

Op het achterlaten van zwerfvuil staat een straf. Dit kan bijvoorbeeld een geldboete of een werkstraf zijn. Bijvoorbeeld:

-> Gent: 60 tot 120 euro boete.

-> Brugge: max. 125 euro voor 16+ en tot 250 euro voor meerderjarigen.

Ook kan er een werkstraf gegeven worden. Bijvoorbeeld meegaan met de gemeentewerkers om het zwerfvuil op te ruimen. Deze boetes en werkstraffen kunnen natuurlijk ook hogeroplopen.

5. WELKE ACTIES HEEFT HET IVM DE LAATSTE JAREN GEHOUDEN OM ZWERFVUIL IN TE ZAMELEN? WIE DEED HIER AAN MEE?

Enkele gemeenten pakken het zwerfafval zeer goed aan:

- Aalter: het gemeentebestuur voert controle en onderhoud uit op het openbaar domein. Dit project heet 'Aalter proper'. Twee teams van vier personen staan in voor het zwerfvuilverrij houden van het domein.
- Eeklo: een ploeg medewerkers ruimt regelmatig het zwerfvuil op.
- Evergem: doet enkele keren per jaar beroep op De Sleutel voor het inzamelen van zwerfvuil.
- Gavere: tweemaal per week wordt het zwerfvuil ingezameld door een opruimteam.
- Nazareth: een vzw ruimt hier het zwerfvuil op.
- Deinze: heeft sinds 2007 een project 'Proper Deinze'. Het zwerfvuil wordt actief bestreden door sensibilisatie, opruimen, acties en communicatie naar inwoners.

-> Actie 2008:

Meer dan 7000 mensen zamelden zwerfvuil in. In iedere gemeente werd de anti-zwerfvuilactie op een eigen manier ingevuld. In de meeste gemeenten werkten scholen, verenigingen en de gemeente samen.

-> Actie 2009:

In 2009 lag de nadruk op het voorkomen van zwerfvuil op fiets- en wandelroutes. Hiervoor werden affiches, bladwijzers, peuken- en kauwgomzakjes uitgedeeld.

BIJLAGE 2

ANTWOORDEN MOGELIJKE VRAGEN (ter inspiratie) • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

-> Actie 2010:

In 2010 werden er gebiedgerichte projecten uitgewerkt. Dit om de omgeving rond scholen, winkelstraten en recreatiezones proper te houden. Volgende gemeenten deden hieraan mee: Assenede, Deinze, Eeklo, Evergem, Gavere, Lovenegem, Merelbeke, Nazareth, Nevele, Sint-Laureins, Sint-Martens-Latem, Zomergem en Zulte.

-> Actie 2011:

In 2011 werden de projecten die in 2010 werden opgestart, verdergezet. Daarnaast werd er een gezamenlijke anti-zwerfvuilactie uitgewerkt in de 19 gemeenten van de IVM. Ze willen de inwoners warm maken om mee te doen aan inzamelacties, een signaal geven dat de omgeving zwerfvuilvrij moet blijven en suggesties geven om verdere projecten op te starten enz.

Bron: www.ivmafvvalbeheer.be (23/03/2012)

BIJLAGE 3

FOTO'S GROEPSVERDELING • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

BIJLAGE 3

FOTO'S GROEPSVERDELING • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

BIJLAGE 4

KAARTJES ROLVERDELING • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

TIJDSBEWAKER	MATERIAALMEESTER
VERSLAGGEVER	GESPREKSLEIDER

BIJLAGE 5

ROLLENFICHE • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

1. De tijdsbewaker

- Houdt de tijd in de gaten
- Voorkomt dat je te lang stilstaat bij de eerste delen en daardoor niet rond geraakt

2. De verslaggever

- Noteert wat er moet gebeuren
- Noteert wie wat doet

3. De gespreksleider

- Leidt het verloop van het groepswerk
- Zorgt dat iedereen bij het onderwerp blijft
- Wijst de groepsleden erop wanneer ze afwijken

4. De materiaalmeester

- Zorgt ervoor dat al het materiaal aanwezig is
- Zorgt ervoor dat al het materiaal mooi opgeruimd is (bij computer bv: alle computers zijn uitgeschakeld)

BIJLAGE 6

KAARTJES PRESENTATIEKEUZE • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

QUIZ

POWERPOINT

KRANTENARTIKEL

TONEEL

BIJLAGE 7

BRILLEN • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

SOCIAAL (MENS)

ECONOMISCH (FINANCIEEL, WELVAART)

BIJLAGE 7

BRILLEN • ZET EENS EEN ANDERE BRIL OP JE SNOET

ECOLOGISCH (MILIEU)

